

REFLEKSIJE

MISLI O SODOBNI POEZIJI*

POEZIJA IN ČAS

Vsaka umetnost pomeni stopnjevanje življenja, in sicer tako, da tisti, ki uživa umetnost, živi novo življenje v umetniku, umetnik sam pa živi novo življenje v njem. To je eno izmed poglavitnih — zame najpoglavitejše — opravičilo umetnosti, in torej tudi poezije. Poezija kot posebna vrsta umetnosti ima posebna sredstva, s katerimi umetnik ustvarja novo življenje in ki omogočajo umetniški užitek. Poet dela z besedami — simboli, s sklenjenimi svetovi teh simbolov in z ritmom in muziko njihovih glasovnih podob. Bolj ko so poetovi simboli globoko zakoreninjeni, bolj odkrivalsko ko so združeni v še neodkrite celote, in bolj skladno ko so uliti v posodo glasu, ki jih predstavljajo besede, večji je zanj in za druge pomen njegovega ustvarjanja in večja je stopnjujoča moč njegove poezije.

Navsezadnje imajo vse stvari na svetu svoje vzroke in spremljevalne okoliščine in ima jih tudi izbira poetičnih simbolov in poetičnega stila v danem kraju in času. Sam na sebi problem učinkovanja umetnosti ni sociološko zgodovinski, ampak splošno človeški problem, vendar izkušnje kažejo, da v resnici obstoji vzročna zveza med krajem, časom in umetnostjo. Ker namreč živi umetnik zmeraj samo v določenem času in določeni okolici, je njegovo življenje v tem času in v tej okolici edina stvarna podlaga, na kateri lahko sezida svoj svet, edina stopnja, s katero se lahko vzdigne v tisto drugo življenje, ki mu pravimo umetnost. Če to premislimo do kraja, sploh v načelu ne more biti umetnosti, ki ne bi rasla iz vsakokratne zunanje in notranje življenjske resničnosti, in ne moremo trditi za nobeno delo, ki učinkuje ali je zmožno učinkovati kot umetnost, da ni zrastle iz svojega časa in kraja. Saj tega ne moremo trditi — v širokem pomenu besede — celo za dozdevne umetniške izdelke, ki ne zaslužijo imena umetnosti.

Če si torej danes postavljamo vprašanje, ali je poezija našega časa res poezija tega časa in kakšna bi morala biti, nima pomena meriti njeno sodobnost in s tem v zvezi njeno življenjsko moč z zunanjimi, goljufivimi znamenji: iz sedanjega časa in naših razmer gotovo izvira in zato ji sodobnosti ne moremo odrekati; vprašanje je le, če je poezija in kdaj je poezija. Ali je vse tisto, kar terja zase — in čemur smo na splošno vajeni pridevati — ta naslov, res umetnost, res stopnjevanje našega življenja z novim, od umetnika ustvarjenim življenjem, ali je sama gola, šolska konvencionalna forma, nekakšna družabna igra, pri kateri se je pač treba držati rimanih kitic ali nič manj formalnih, tiskarskih presekov prostega verza? Edino v tem in v ničemer drugem je vprašanje in nanj ne moremo odgovoriti

* Literarno uredništvo Radia Ljubljana je v svojih oddajah dne 3. in 17. marca s sodelovanjem nekaterih naših pesnikov izvedlo anketo o problemih sodobne poezije. Ker gre za zanimiv prispevek k razmišljanju o sodobnem pesniškem ustvarjanju, ga — v deloma izpopolnjeni obliki — dajemo s tem na razpolago tudi našim bralcem. — Op. ured.

samo z merili sociološke analize in abstraktne estetike, ampak z vso svojo zavestjo in čutenjem, ker končno spoznavanje in doživljanje umetnosti sega v najbolj skrite plasti človeške notranjosti. Če nas dosti današnjega pisanja v kiticah in prostih verzih pusti hladne, brez pretresa in zavzetosti — in najbrž to ni samo občutek posameznikov — je hkrati s tem dan tudi odgovor na vprašanje globlje zveze takšnega pisanja s časom. Naši najbolj razširjeni poetični simboli in stil so sodobni v tistem pomenu besede, da jih pišejo naši sodobniki. Zdi se mi, da je to premalo, in da si lahko pri vsi obzirnosti želimo več kolumbovskega, kopernikijanskega duha za odkrivanje širokih, še ne odkritih svetov v naših srcih in več iskanja čistih in novih, nekonvencionalnih oblik in besed, ki so že dolgo tukaj in čakajo, da se poezija v njih vtelesi.

Božo Vodusek

BESEDA O TRADICIONALIZMU IN MODERNIZMU V SODOBNI LIRIKI

Kadar govorimo o sodobni liriki, pa naj si bo modernistična ali tradicionalistična, so naša mnenja vselej zelo deljena; nihče pa ne more mimo dejstva, da poezija že zlepa, ali morda še nikoli, ni bila tako izolirana od čitajočega občinstva, kakor je danes. To so ugotovili z dokajšnjo mero kritičnosti tudi tisti predstavniki sodobne lirike, ki so se pred leti sestali na enem izmed redkih pesniških kongresov nekje v Italiji. Morda poreče kdo prizadetih: Kaj nam to mari? Navsezadnje je lirika izraz najsubtilnejših dogajanj v človeški psihi in je zato že po svoji naravi namenjena predvsem duhovni eliti. To je res, vendar le do neke mere. Kdo mi jamči, da so tisti redki ljudje, ki še bero in kupujejo razne pesniške zbirke z nenavadnimi naslovi brez ločil in velikih začetnic, polne nerazumljivih metafor, kakor da si jih pobral iz dnevnika kakšnega psihiatra, res duhovna elita in da niso le čudaki, podobni drugim zbiralcem raznih posebnosti? V tem pogledu bi rajši pritegnil tistim, ki trdijo, da je sodobna lirika izolirana zato, ker je postal njen jezik navzlic svojemu intelektualizmu že tako alogičen in iracionalen, da je nehal biti, kar naj jezik, tudi pesniško, bo, namreč posrednik med menoj, ki svojo misel izražam, in teboj, ki jo sprejemaš. Trditev, da so v človeku, zlasti sodobnem, tako zamotani in protislovni duševni procesi, da jih je skoraj nemogoče izraziti z besedo, ki bi bila umljiva vsem, do neke mere drži, prav tako drži, da pesnika ravno takšni procesi najbolj vznemirjajo in zanimajo; vendar, sprašujem se, ali ni moč pesnika ravno v tem, da zna tudi najbolj komplicirana doživetja izraziti z najbolj preprosto besedo, ali jo vsaj skuša najti? S sodobno liriko je, ne morem se ubraniti tega vtisa, ravno narobe: rekel bi, da skuša tudi najbolj preprosta doživetja izraziti na najbolj zapleten način. Zakaj? Nemara zato ker bi rada skalila vodo, da bi se zdela globoka, kakor bi rekel Nietzsche?

In vendar ne bi rad, da bi kdo v teh mojih besedah videl napad na moderno liriko. Nasprotno, z vsem srcem sem za moderno liriko, ki naj v pesniškem jeziku dvajsetega stoletja govori o najbolj pretresljivih, intimnih in visokih doživetjih človeka dvajsetega stoletja; dvomim pa, če je kateri koli izmed raznih izmov, ki jih poznamo od fin-de-siècla sèm, ta pesniški jezik že našel in ustvaril. Če bi ga bil, bi sodobna poezija ne tičala v začaranem krogu, kot tiči. Pa tudi izolirana ne bi bila — ravno tako ne, kakor